

Århundradets idrottsskandal? Paavo Nurmis avstängning 1932

Inför OS i Los Angeles 1932 inträffade enligt många en av förra seklets största idrottsskandaler. Den finska löparstjärnan Paavo Nurmi avstängdes dagarna före OS-invingningen för brott mot amatörbestämmelserna – dvs han hade tagit emot pengar för sitt idrottande, vilket var det värsta brott en idrottsman kunde göra vid denna tid. Avstängningen, som kom att kallas Nurmi-affären, handlade inte bara om idrott utan om finsk nationalism, svensk storebrorsmentalitet på gränsen mot rasism. Det var också en maktkamp mellan den svenske industriledaren och presidenten i det Internationella friidrottsförbundet (IAAF) J. Sigfrid Edström och den blivande finska presidenten, Urho Kekkonen. Nurmi-affären är inte glömd i Finland utan den väcker fortfarande starka anti-svenska känslor, särskilt i OS-tider.

Paavo Nurmi var inte vem som helst. Han var samtidens absolut ledande och mest omskrivna idrottsstjärna. I OS i Paris 1924 och i Amsterdam 1928 hade han tagit totalt nio guldmedaljer och i Los Angeles skulle medaljskörden spås på ytterligare var det tänkt! Han är därmed en av OS-historien stora hjältar.

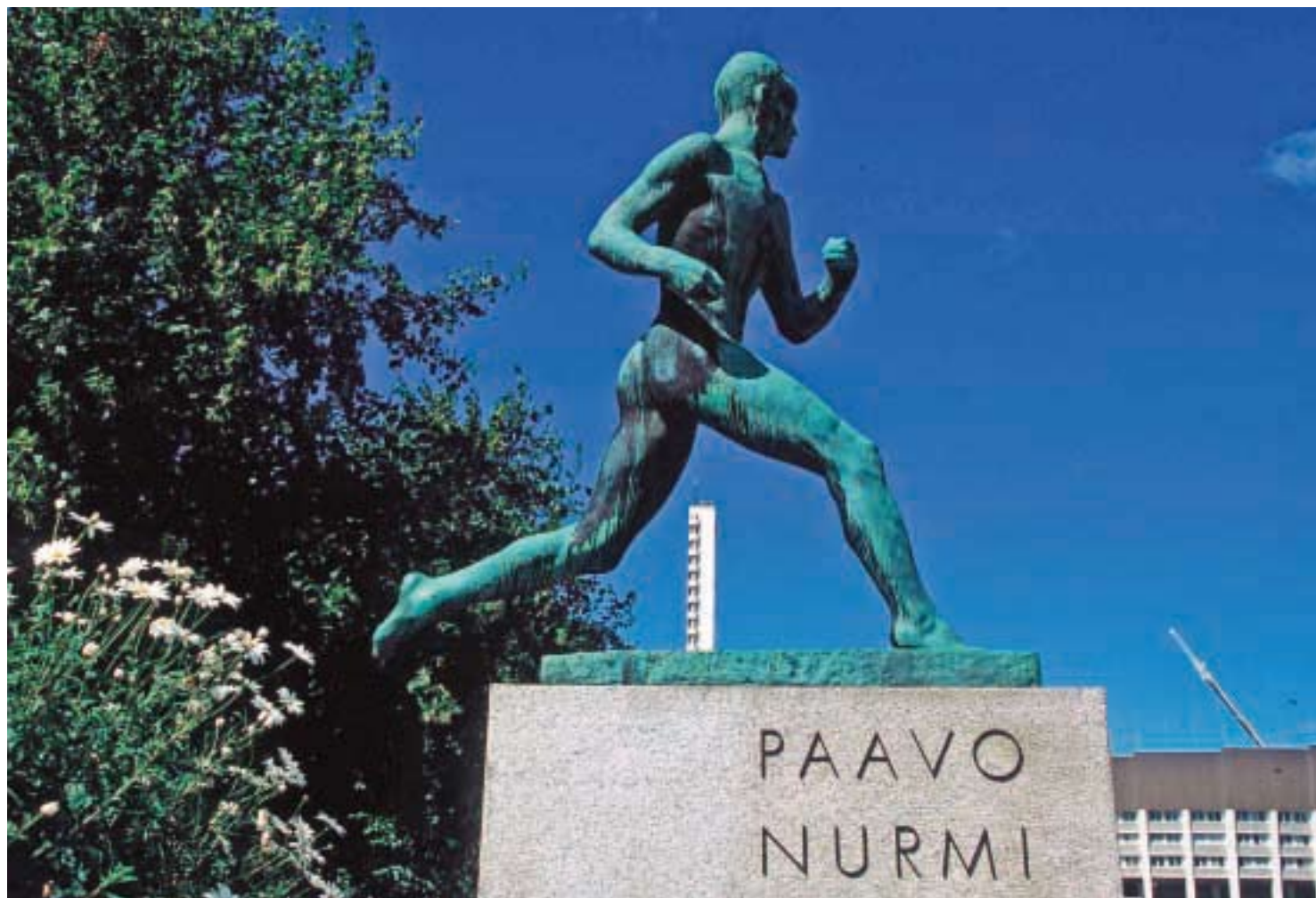
Nurmi har förblivit något av en folkhjärte i Finland. Nurmi sågs och ses som ett offer för avundsjuka och paragrafrytteri från Sigfrid Edström sida. Nurmi fick till exempel det heder samma uppdraget att tillsammans med ett annat legendariskt löparfenomen, Hannes Kolehmainen, tända den olympiska elden på Olympiastadion inför Helsingfors-OS 1952. Nurmi står till och med staty utanför den magnifika arenan. Vid sin död 1973 fick Nurmi statsbegravning; något som förärats få finska idrottsmän.

Nurmis skuld

Var Nurmi skyldig? Hade han mottagit pengar? Svaret är utan tvekan ja. Idag är det väl bara i Finland man

ställer sig tvekande till Nurmis skuld. Nurmi tjänade enorma belopp, vilka han förvaltade väl efter sin karriär. Nurmi slutade enligt en källa att förvärvsarbeta och blev ”proffs” redan 1926, sex år före avstängningen, vilket säger en hel del om hans inkomster. Nurmi förvaltade sina inkomster från idrotten väl efter karriären och dog tämligen välbärgad 1973. Samtidens ledande idrottstidning, Idrottsbladet, kommenterade Nurmis inkomster: ”Att Paavo Nurmi är världens förnämaste yrkesbetalda amatör är en offentlig hemlighet, och oerhört stora summor ha utbetalts till honom.” Tidningens legendariska chefredaktör, Torsten Tegnér, vilken för övrigt starkt ogillade Nurmi, menade att Nurmi saknade glimten i ögat, var penninghungerig och egoistisk.

Att döma av tidningsskriverierna var alla i friidrottsvärlden medvetna om att pengar figurerade kring Nurmi, men från officiellt håll spelade man länge okunnig eller snarare så struntade man i penningcirkusen

kring Nurmi och andra toppidrottsmän. Det fanns en etablerad icke-officiell kultur i idrottsvärlden med en mer pragmatisk inställning till de rigida amatörbestämmelserna än den Sigfrid Edström och Internationella olympiska kommittén (IOK) kämpade för. Parallellerna med dagens dopningproblematik är många!

Initiativet

Initiativet till att undersöka Nurmis brott mot amatörbestämmelserna har vållat debatt i forskningskretsar. I Finland har Sigfrid Edström och hans följeslagare Bo Ekelund fått skulden. En genomgång av korrespondensen i Urho Kekkonens privatarkiv visar på annat! 1932 var Kekkonen ordförande i det Finska friidrottsförbundet. Det var amerikanska idrottsledare som redan 1931 ville att Nurmi skulle undersökas. Detta bekräftas i ett brev från Edström till det Amerikanska friidrottsförbundet 1932:

”We received in the later part of the last year a letter from your president Mr. Brundage, who asked us to

investigate if the remuneration for the travelling expenses of Mr. Nurmi was in order.”

Undersökningen kom fram till att Nurmi var skyldig. Men det var svårt att styrka detta då Nurmi personligen inte skrivit på några kvitton. IAAF och Edström beslöt ändå att omedelbart suspendera Nurmi. Suspensionen skulle gälla t o m IAAF:s kongress i Los Angeles dagarna före OS.

Kekkonen, som var jurist, valde då att försöka rentvå Nurmi utifrån principiella juridiska teknikaliteter istället för att tillbakavisa anklagelserna i själva sakfrågan, brottet mot amatörreglerna. Han menade, vilket i efterhand visat sig vara riktigt, att IAAF:s styrelse inte hade befogenhet att stänga av Nurmi. Det kunde endast det Finska friidrottsförbundet göra. Detta struntade Edström i. Kampen mot professionalismen var viktigare än det formella regelverket.

Sannolikt visste Kekkonen att det var meningslöst att hävda att Nurmi var oskyldig. Alla visste att toppfriidrottarna tjänade grova pengar på sin

sport på 1930-talet. Trots att Nurmi var avstängd valde den finska idrottsledningen, vilken vägrade att erkänna Nurmi skuld, att skicka Nurmi till Los Angeles tillsammans med den övriga truppen. Man hoppades in i det sista på att IAAF skulle upphäva avstängningen.

Nurmis avstängning vållade oro bland de amerikanska OS-arrangörerna. De menade att nyheterna rörande Nurmi var störande och framhöll att hela USA ville se Nurmi springa. Edström blev irriterad och framhöll att Nurmi mottagit stora summor och att det skulle bära honom emot att se en professionell stå bland amatörer och svära den olympiska eden. 1925 hade IOK bestämt att varje deltagare skulle underteckna följande deklaration för att få tävla i OS: ”I, the undersigned, declare on my honour that I am an amateur according to the Olympic Rules of Amateurism.”

Kekkonen mot Edström

Huvudaktörerna i den dramatiska Nurmi-affären var inte vilka som helst.

De var eller blev centrala personer i idrottsvärlden och/eller i samhället i stort. Bakom det kontroversiella beslutet stod IAAF med sin färgstarka ordförande, Sigfrid Edström i spetsen. Edström var under lång tid Sveriges absolut ledande industriledare med stort inflytande både över näringsliv och samhälle. Edström var under decennier vd för ASEA, grundare av Industriförbundet och en av männen bakom Saltsjöbadsavtalet 1938. Han var ordförande i Internationella friidrottsförbundet sedan bildandet 1913, IOK-ledamot och så småningom IOK-president 1946-1952, enda svensk som nått denna prestigefyllda position. Edström innehade också flera toppositioner inom svensk idrottsrörelse och är utan tvekan Sveriges största idrottsledare internationellt sett.

I Finland ansågs således avstängningsbeslutet av Nurmi helt felaktigt. Hela landet mobiliserades för att få beslutet upphävt. Urho Kekkonen och Lauri Pihkala, förutom ett massivt pressuppbåd i både Finland och Sverige, stod i fokus för det finska försvaret av Nurmi.

Kekkonen var vid tiden för avstängningen endast 32 år gammal och redan ordförande i Finska friidrottsförbundet. Han var känd för att vara en äkta "finne" till skillnad från många andra finska idrottsledare, vilka ofta hämtades ur den finlandssvenska överklassen. Kekkonen var en av företrädarna för de finsknationella krafterna och stod bakom kraven på finnarnas ökade rättigheter, inte minst i den känsliga språkfrågan.

Den andra finska huvudaktören, Lauri Pihkala, tillhörde de extrema finsknationella krafterna och stod politiskt långt ut på högerkanten till skillnad från centerpartisten Kekkonen. Att både Kekkonen och Pihkala tillhörde den finsknationella rörelsen fick betydelse för Nurmi-affären. Pihkala framhöll att Nurmi-affären blivit en hederssak för Finland. Att det blivit en kamp för det lilla landet mot den stora grannen i väster. Nationalisten Pihkala skrädde inte orden: "Den sista resten av vänskap mellan Finland och Sverige har försvunnit i och med offerandet av Nurmi. Det är det hårdaste slag som drabbat Finland sedan Sveaborgs fall."

Häftiga finska reaktioner

Nurmis avstängning skakade idrottsvärlden och väckte starka reaktioner i Finland. Sigfrid Edström blev finnarnas hatobjekt nummer 1; han fick i princip ensam bära skottet för det finska

missnöjet, trots att hela IAAF:s styrelse stod bakom beslutet. Avstängningen ledde till att Finland bojkottade allt tävlingsutbyte med Sverige under tre år. Helsingforsborna vägrade också att åka med stadens spårvagnar; de var tillverkade av det svenska storföretaget ASEA för vilket Edström var vd. En demonstration i Helsingfors krävde att den finska truppen skulle lämna Los Angeles, vilket emellertid aldrig skedde. Hot riktades mot svenska idrottsledare och det finska svenskhätet fick näring som aldrig förr. Få saker har vållat så upprörda känslor mellan Sverige och Finland.

Mellankrigstiden – amatörfrågan i fokus

Nurmi-affären ses ofta, särskilt i Finland, som en isolerad företeelse, att det var en IAAF-aktion under ledning av Edström riktad mot Nurmi. Denna syn är gravt förenklad, för att inte säga felaktig. Under 1920-talet började nämligen det officiella internationella idrottsetablissemanget att i allt högre grad intressera sig för amatörfrågan eller som man kallade det "korruptionen inom idrotten". Parallellerna med dagens dopningsproblematik är många.

IOK beslöt på en kongress 1925, där för övrigt Edström satt ordförande, beslutat att införa en ny, egen amatördefinition. IOK slog fast att det var förbjudet att ta emot pengar för förlorad arbetsförtjänst. Konsekvensen av denna idealistiska nyordning blev dels att myglet med svarta pengar bredde ut sig med flera uppmärksammade avstängningar av toppidrottsmän som följd varav Nurmi var en. Dels att många idrottsmän och kvinnor med begränsade ekonomiska resurser inte kunde tävla internationellt. Ett förhållande som inte minst drabbade svenska skidåkare. Förutom Nurmi avstängdes bl a den svenska storsimmaren Arne Borg, den norska friidrottsstjärnan Charles Hoff och den franska löparen Jules Ladoumègue.

1930 stramades reglerna upp ytterligare, vilket ledde till att fotbollen tillfälligt lämnade OS-familjen och istället satsade på sitt egna VM som arrangerades för första gången 1930 i Montevideo, Uruguay. Det fanns således en vilja från IOK:s och IAAF:s sida att verkliga städa upp i amatörträsket och ta fram ett tydligt regelverk för både ledare och aktiva. "Det förefaller, som om Internationella förbundet nu plötsligt skulle ha fått en något slags renlärighetsfluga," kommenterade Idrottsbladet.

Rasism, finsk nationalism och Finnkampen

Nurmi-affären måste sättas in i ett större sammanhang. Den handlade om mer än idrott. Relationerna var kring 1930 spända mellan finska och finlandssvenska grupper i Finland och till detta bidrog den starka nationalism som drog igenom landet.

Även i Sverige rasade en intensiv debatt i tidningarna. Torsten Tegnér och Idrottsbladet hårdbevakade Nurmi-affären och förmedlade gärna de finska reaktionerna. Under rubriken "Nationalistiskt ursinne i idrotts-Finland" redogjordes för hotbrev mm som redaktionen och svenska idrottsledare mottagit. Tidningen menade att de hårda finska reaktionerna berodde på den förändring som ägde rum bland idrottsledarna i Finland. Sedan 1925 hade de enligt tidningen ersatts av "finnfinska strebers av oresonlig 'Lappo-typ'" Idrottsbladet spädde gärna på antagonismen: "Den katastrofala sänkningen i finsk idrottlig kammoral sedan 1925, vilken uppenbarligen sammanhänger med tillbakaträngningen av vederhäftiga och kultiverade idrottsledare av svensk stam..."

De idag klassiska Finnkamperna i friidrott kännetecknades kring 1930 av skandalliknande scener. Idrottsbladet bidrog till den upphetsade stämningen och osämjan mellan länderna med rubriker som: "Mongolernas dag på stadion" och avsåg dels de japanska idrottarnas insatser, dels den "snedögde" finnen Matti Järvinens världskord.

1931 kulminerade bråken, både på banan och på läktarna. Publikens beteende ansågs skandalöst och den svenska pressen kritiserade den finska idrotten, vilket resulterade i att den hetlevrade Kekkonen beslöt att upphöra med Finnkampen. Detta, minst sagt kontroversiella beslut, meddelade Kekkonen den svenska friidrottsledningen i ett dramatiskt tal på banketten(!) efter Finnkampen 1931:

"Landskamperna bliva så slitande, tunga och tröttsamma, att de emellanåt synes för allvarliga för att vara idrott. Min åsikt är, att vi efter denna granskning kunna konstatera, att fortsättandet av landskamperna i deras nuvarande form icke är möjligt."

Kekkonens beslut slog ned som en bomb. Det var således "lillebror" som tog sig ton och avböjde samarbetet till svenskarnas stora förtret. Kek-

konen hade trampat storebror Sverige på tårna. Vissa menar att Edström hämnades på Kekkonen genom att året efter stänga av finsk friidrotts största stjärna, Paavo Nurmi.

Idrottsbladet fortsatta med sin smått rasistiska journalistik:

”Vi har frågat oss, om Finlands svenska idrott helt sprungit ifrån de gamla svenska traditionerna: vett, reda, hyfsning. Och helt kastat sig i armarna på Asien, det fanatiska skränet och den feiga majoritetskurtisen: ty i Finland äro de finskspråkiga i våldsam och hänsynslös majoritet, och finnkurtis och svenskhat är där den genaste vägen till karriär.”

IAAF:s kongress inför OS i Los Angeles

Inför OS i Los Angeles 1932 började dramat att närma sig slutakten och dramatiken ökade. Skulle Nurmis avstängning hävas var huvudfrågan. På överfarten med fartyget Drottningholm till USA åkte de finska och svenska trupperna med samma båt. Edström konfronterades med Nurmi och Kekkonen m fl under överresan. I ett brev kommenterade Edström situationen: ”... finska truppen reser ut på samma båt som jag, nämligen ”Drottningholm” den 5 juli. Det är nog bäst för mig att ej vara ensam för nära relingen på den båten.”

Pressen på Edström och Ekelund samt resten av IAAF:s styrelse var således enorm inför IAAF:s kongress dagarna innan OS-starten. Pressen, publiken och arrangörerna krävde att få se Nurmi på OS-banorna. Men IAAF:s styrelse vek inte en tum. Styrelsen beslöt på sitt möte den 28 juli att stå fast vid sitt beslut; avstängningen skulle fortsätta att gälla! Kekkonen och Pihkala försökte förgäves få beslutet ändrat, men Edström vek inte en tum.

Kekkonens hämnd

Kekkonen var arg och hämndlysten efter fiaskot med försöken att rentvå Nurmi i Los Angeles. Hämnadens tid var inne! Svenskarna skulle sättas på plats. Finska friidrottsförbundet med Kekkonen i spetsen beslöt efter OS att bojkotta allt utbyte med svensk friidrott så länge det Svenska friidrottsförbundet stod bakom den enligt Kekkonen ”reglementsstridiga” avstängningen av Nurmi.

Finska idrottsmän var eftertraktade i Sverige och bidrog till att fylla läktarna och därmed föreningarnas kassakistor. Bojkotten slog hårt mot friidrotten i Sverige och kom att bestå i hela tre år. I juni 1935 beslöts att boj-

kotten skulle upphöra, men det skedde inte utan komplikationer. Finska förbundet med Pihkala i spetsen krävde att engelska, inte svenska, skulle vara förhandlingsspråket, vilket inte accepterades av svenskarna. Ett samarbetsavtal skrevs under i juli 1935.

Den idealistiska nyordningens seger

Kring 1930 slog en idealistisk nyordning igenom i idrotten. Den skulle vara en egen sfär, med så ringa kontakt med samhället som möjligt. Idrotten stod för det rena, oskyldiga, icke-kommersiella och opolitiska. Denna fundamentalistiska och kompromisslösa idealistiska amatördeologi hade tolkningsföreträdare inom den internationella toppidrotten ända fram till 1970-talet. Det definitiva brottet kom med att Juan Antonio Samaranch tillträdde som IOK-president 1980 och med honom släpptes kommersialismens krafter loss även inom IOK.

Denna idealistiska praktik drabbade inte bara som ovan sagts Nurmi. Tretton år efter Nurmi-affären slog amatörfundamentalisterna till igen; denna gång mot svenska löpare. Flera svenska storlöpare med Gunder Hägg och Arne Andersson i spetsen hade i likhet med Nurmi mottagit ansenliga belopp. År 1946 diskvalificerades de av det Svenska friidrottsförbundet; ett beslut som i likhet med Nurmi-avstängningen skakade idrottsvärlden.

Att det fanns en inofficiell kultur i idrottsvärlden före amatörreglernas avskaffande som bröt mot det officiella regelverket är välkänt. Faktum kvarstår dock. Nurmi, Hägg och andra storlöpare var proffs!

Utan att dra allt för många paralleller mellan dopningen och brotten mot amatörbestämmelserna kan konstateras att vissa likheter finns, särskilt vad det officiella regelverket säger och den krassa idrottsverkligheten som går ut på att vinna till vilket pris som helst. Det viktigaste är som bekant inte att delta utan vinna!

Källor i urval

- Sigfrid Edströms arkiv, Riksarkivet
 Sven Läftmans samling, Riksarkivet
 Urho Kekkonens privatarkiv, Lahtis, Finland
 Guttmann, Allen, The Games must go on. Avery Brundage and the olympic movement (Columbia university press, 1984).
 Häggblom, Stig, Paavo Nurmi, Viljo Heino och Urho Kekkonen (Sahlgrens förlag Ab, 1999).
 Svensk friidrott 100 år, Lennart K. Persson & Thomas Pettersson (red.), (Värnamo, 1995).
 Kaila, Toivo, T., Boken om Nurmi. Hans liv,

hans tävlingsresultat och hans träningsmetoder (Bonniers, 1929).

The International Olympic Committee (Lausanne, 1994) One hundred years, volume 1.

Wikberg, Karin, ”dealism eller professionalism? En studie i den stora amatörräfstven 1945-1946. Del 1 och 2”, Idrott, historia och samhälle 1993 och 1994.

- ”Amatörfrågan i Sverige under mellankrigstiden”, Finlands idrottshistoriska årsbok 1997.